

Аспекти націософії українського організованого націоналізму

Вікторія Туренко,

кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-політичних дисциплін
Національного педагогічного університету
ім. М. Драгоманова

У статті охарактеризовано націософію українського організованого націоналізму - метафізичний ідеалізм. Визначається співвідношення феноменів світ - світ нації у націософії ОУН-УПА. Аналізом онтологічних, антропологічних, гносеологічних основ націософії українського організованого націоналізму доводиться її спонукально-діяльнісна функція.

До компетенції націософії належить з'ясування проблематики нації, націоналізму у філософському аспекті [1, с. 122]. В контексті нашого дослідження маємо розглянути зміст світогляду українського організованого націоналізму як спонукально-діяльну настанову функціонування ОУН.

Ю. Бойко, один з теоретиків ОУН, підкреслював, що українські організовані націоналісти не зв'язують себе приналежністю до певної системи філософських поглядів [2, с. 13]. Сучасні ж дослідники зазначають, що український радикалізм далекий від „діалектичного матеріалізму” і „відкидає марксистський історичний матеріалізм як історіософську доктрину” [3, с. 180].

Філософська позиція, за якою абсолютизується значення в реальній дійсності ідей, духу, психічних елементів (розуму, волі), визначається як метафізичний ідеалізм. Він, як правило, пов'язаний з історичним ідеалізмом, який визнає вирішальний вплив на перебіг історичних подій чинників ідеального буття. Буття ідеальне складається з суб'єктивного (індивідуального) і об'єктивного (загального). Ідеальне - це результат освоєння себе і світу. Ідеальне представлене у формі свідомості людини, діяльності, культури. До суб'єктивного ідеального буття належать свідомість індивіда з усією її різноманітністю швидкоплинних вражень, почуттів, переживань, думок, ідей, переконань, настановлень, знання. Становлення індивідуального ідеального відбувається завдяки вrostанню

людини у сферу об'єктивного духу, в духовну сферу, культуру, що здійснюється через виховання і освіту. Об'єктивне ідеальне буття - це надіндивідуальні, відчужені форми духовності, носієм яких є соціальні спільноти, в тому числі і нації [4, с. 277]. До об'єктивного ідеального нації належать мораль, традиційні форми виховання, панівний світогляд, норми мислення.

С. Ленкавський зазначав, що український організований націоналізм за філософську основу брав метафізичний та історичний ідеалізм [5, с. 506]. З позицій українського організованого націоналізму, „матеріалізм як спекулятивний продукт мислення зводить все буття до фізичних, матеріальних процесів... А рушієм історичного розвитку людства вважає економічні відносини і обмежує їх до класових антагонізмів” [5; с. 481]. В системі ідеології ОУН, як підкреслюється в документах організації, головними чинниками суспільного розвитку є дух, національна свобода, соціальна справедливість, революційна боротьба [див. 5, с. 481]. Утверджуючи ідеалізм, на думку українських правих радикалів, можна плекати високоідейне наставляння до життя, виховувати міцну волю. Разом з тим О. Дяків-Горновий підкреслював, що „і люди матеріалістичних поглядів часто виявляють не менший героїзм і самопожертву”. На його думку, „висока ідейність і високий тип людини - це основа моральних засад, які здобувають вихованням, а не виборами філософської системи” [див. 6, с. 148 - 151].

Т. Дичковська, сучасний дослідник національно-визвольного руху в Україні ХХ століття, вважає, що позицію ОУН можна розглядати за лінією невтручання як в матеріалістичну, так і в ідеалістичну світоглядну систему з власне філософського, вужче - онтологічного підходу. На її думку, те втручання означало тенденцію ігнорування загальних світоглядних проблем, самоусунення від них, брак претензій на геополітичне значення своєї ідеології, прагнення обмежитись національними проблемами України [6, с. 47]. А. Русначенко підкреслює, що онтологічні проблеми просто не стали центральним об'єктом філософського пошуку в русі (ОУН), але про ігнорування світоглядних засад не йшлося [6, с. 33]. ОУН виступала в політичній сфері через співвідношення суб'єкта і об'єкта, тобто через співвідношення свідомості і реальності. В цих параметрах основне питання філософії вирішується в світоглядному аспекті [див. 7, с. 27].

Вважаємо, що характеристика важливої для українського організованого націоналізму системи „світ - нація - людина” осмислюється за допомогою центральної онтологічної категорії - буття. Під буттям у найширшому значенні слова розуміють загальне уявлення про існування, про суще взагалі [8, с. 223]. Буття не є чимось протилежним суб'єктові. Якщо погодитись з тим, що найважливішим проявом загальнолюдського способу буття є страх перед „ніщо” [8, с. 230], то проблема буття нації стає особливо актуальною в умовах, коли виникає загроза самому її існуванню. І силою, що активізується в цих умовах, стає націоналізм. Націоналізм взагалі існує

в сучасному світі через те, що уявлення про людину без нації в ньому викликає напругу [9, с. 297].

Філософсько-світоглядна система ОУН, як і будь-якого націоналізму, базувалася на твердженні, що культурно-цивілізаційний потенціал розкривається через різноманітність і множинність, плюральність складників цивілізації. Такими складниками є етноси. Вони, як людські спільноти, інтегрують більшість групових характеристик [10, с. 56].

В зв'язку з цим підкреслимо, що феномен українського організованого націоналізму сягає за межі етнополітології „до питань про сутність і сенс національного буття” [11]. Ключем до розуміння світоглядних його орієнтирів, на нашу думку, є його як політико-онтологічний, так і філософсько-онтологічний аналіз.

Філософська онтологія вивчає фундаментальні принципи буття, найзагальніші сутності і категорії існуючого. Під існуючим розуміється сукупність різних проявів буття. Специфіка людського буття значною мірою полягає в тому, що комунікація між особистостями, які досягли своєї самоідентичності, набуває етнонаціональних проявів, і саме вони зумовлюють особистісну самоідентичність людини [12, с. 405]. Нація продукує і відтворює архетипи національної культури через найбільш яскравих своїх представників.

Світоглядне відчуття шевченківського типу людини („борітеся – поборете”) проявилось у феномені українського націоналізму. Розгортання цього світогляду відбувалось у межах досягнення людського „Я” та „іншого”. В націоналізмі „інший”, що співвідноситься з „Я”, є позитивною характеристикою лише при об'єднанні „Я” та „іншого” етнічною спільністю. Світогляд українського організованого націоналізму будувався на заохоченні здатності людини розчинятися в етнічно „своїх”, здатних, якщо необхідно, в будь-який спосіб протистояти всьому, що стає на заваді інтересам етнічної спільноти.

Н. Хамітов провідним архетипом української культури називає світоглядну толерантність, що виражає здатність українського народу приймати у свою культуру ментальні настанови інших народів та інших культур [12, с. 407]. Світоглядна толерантність вступає в суперечність з індивідуалізмом. У цьому співвідношенні перша є деструктивною. На думку Н. Хамітова, саме ця деструктивність стала однією з причин бездержавного буття українського народу. Але коли світоглядна толерантність входить в суперечність з персоналізмом, який розглядається як спосіб відносин зі світом, за якого цінність персони не заперечує значущості навколишнього життя, розв'язання такої суперечності з необхідністю стає конструктивним. Отже конструктивізм українського національного розвитку передбачає не позицію негації до всього „іншого”, що не вписується в етнічне „Я”, а розвиток нації в єдності систем: особистість – етнічність [12, с. 407- 408].

Ще в аристотелевій онтології розмежовувалися дві сфери: буття у можливості та буття у дійсності. Політична онтологія виходить з того,

що політика - це мистецтво можливого. Усвідомлення цілей розвою - це справжнє мистецтво політики. Як мистецтво політика міститься усередині її самої. Йдеться про співвідношення між двома типами влади, що є головним знаряддям політики. Вона здійснюється або завдяки використанню грубої сили, що порівнюється з лезом меча, або шляхом розумного законодавства, яке порівнюється з шовковою ниткою. Політика не лише сприяє впорядкуванню суспільства, але й підносить його над біологічною природою. Дотримання балансу між політикою „леза меча” і „шовкової нитки” - то справді велике мистецтво. І справа не тільки в тому, коли здійснюється перша чи друга. Питання полягає у співвідношенні в окремому суспільстві політики „леза меча” і „шовкової нитки”. Це залежить не тільки від стану громадянського суспільства, а й від того, як сприймають громадяни певний політичний лад. А це залежить від світоглядних орієнтирів носіїв політичної волі.

Вселюдськість розкривається не через агресію, а через культуру. А якщо політичну реальність розуміти як „будь-яку можливість впроваджувати усередині суспільства особисту волю, навіть всупереч опору; поза залежністю від того, на чому така можливість засновується” [7, с. 121], то воля може виступати не як внутрішня моральна сила, а як „демонічний естетизм” [10, с. 42]. І. Степаненко називає його титанізмом, естетичним волюнтаризмом, пов’язаним з потягом до влади не стільки над собою, скільки над світом. Саме політичний радикалізм ґрунтується на підході до життя, за яким можливість буття багатша за його дійсність [13].

Г. Гегель застерігав від такого підходу. Адже можливість буття може виявитися „порожньою” і, покладаючись на неї, будь-який суб’єкт може ухилитися від пристосування до середовища і пристосовувати до себе реальний світ [14, с. 92].

Якщо буття, світ взагалі - це реальність безмежна, з постійним кругообігом речовин та енергії, з множиною напрямів та форм існування і розвитку сущого, то „світ людини” обмежений у просторі і часі, з речовинними енергетичними лімітами, з досить жорстко запрограмованими напрямами і можливостями. Людське буття свободне, але воно зовсім не є довільним, або невідповідальним, адже людина несе відповідальність перед тими, з ким співпрацює, перед тими, хто користується продуктами її праці, перед землею, в котру вона вкорінена родовим зв’язком тощо [15, с. 62].

Український організований націоналізм дотримувався позиції, що життя - це здійснення неможливого. Людина, з позицій волюнтаризму ОУН, - це сума безмежних можливостей, можливостей реалізації ідеї. Особа мала сенс для українського організованого націоналізму в тому, що вона могла бути частиною „скупчення мільйонів воель довкола спільного ідеалу” [16, с. 125], „складовою волі всіх одиниць злучитись в одну організацію” [16, с. 18]. Людина, розчиняючи власну волю у груповій

волі, втрачає внутрішню свободу. Така людина бере участь в політичному житті імпульсивно або ж ангажовано і називається масовою політичною людиною. Політична особистість є означення розвинутої, мислячої та відповідально діючої політичної людини. Жодна людська інстанція не має права заважати людині вірити у те, що відкриває їй совість [7, с. 222, 223].

Відомо, що націоналістичні доктрини ґрунтуються на тому, що воля індивіда має коритися потребам „нації” і „національної держави”, отже індивідуальне самовизначення перетворюється на колективне. В універсально-онтологічній перспективі важливі не поступальність, а збереження і відтворення розмаїття проявів буття. Поступальність, розвиток, прогрес - ці атрибути буття бентежать людину, але до них слід ставитися розважливо. М. Гайдегер, осмислюючи феномен буття, висловив думку стосовно того, що воно сприяє лише людині, здатній „вслухатися” і „вчуватися” в буття. У такої людини, як підкреслював Г. Сковорода, „вдячна воля”, а не воля „обуялості” й неситості [див. 17, с. 406 - 415] в прагненні пристосувати цей світ до себе. Досягнення злагоди між людиною і світом у осягненні людиною власної природи скоріше відповідає контемплативно-світоглядній настанові українців.

Г. Сковорода - наймасштабніший виразник українського образу буття в такій настанові. Тим часом активно-рефлексивній формі світовідчуття українства, в основі якого, на думку О. Кульчицького, динарський тип расовості, відповідає позиція Д. Донцова: боротьба за існування є законом життя. Правда життя, за Д. Донцовим, належить тому, хто виявиться більшою силою, моральною і фізичною. Ці ідеї відповідають концепції Л. Гумпловича, який зазначав, що боротьба за існування - це головний чинник соціального життя, вічний супутник людства і головний стимулятор суспільного розвитку. Вона виливається в боротьбу між різними людськими групами. Кожна з них намагається підкорити іншу. А вся соціально-політична історія - це боротьба двох волей: волі сильних (вищих видів, панів) і волі слабких - натовпу [18, с. 528].

Рушійною силою світового ставлення, притаманного всьому живому, що прагне до виживання, є воля [18, с. 30]. Вона найсильніша з усіх інстинктів. І світогляд українського організованого націоналізму, як підкреслював Є. Коновалець, побудований саме на філософії волюнтаризму [19, с. 14]. Воля (свідома і раціоналізована) є лише частиною космічної ірраціональної волі. „Нація - це гурт органічно спаєних хотінням однієї цілі (волі - **В.Т.**) людей” [20, с. 508]. Це хотіння тримається негацією волі інших ґатунків, говорив С. Ленкавський про волю нації з позицій українського організованого націоналізму.

Д. Чижевський зазначав, що „ми оцінюємо вчинки людські в залежності від того, чи вони викликані зовнішніми умовами і міркуваннями, чи впливають із безпосередніх та свобідних стремлінь серця” [21, с. 193]. „Свобідні стремління” серця унеможливають вихід людини за межі

безпосередніх обставин власної життєдіяльності, перетворюють людину на свідомого та відповідального суб'єкта життєдіяльності, роблять людську волю „прозрілою”. Тільки „прозріла” воля може звільнити людину від примхливої гри її бажань. „Зряча” воля стає умовою волі як свободи, а не волі як хотіння. Воля як свобода протилежна волі в активній несвободі, що є психологічною основою українського організованого націоналізму. Перша потребує від суб'єкта як утвердження самого себе всупереч зовнішній детермінації, так і політичного подолання власної обмеженості, успадкованої від природи і свого минулого [13, с. 43].

У волі як свободі закладено потенцію моралі. Адже у стані волі як свободи ми говоримо про вчинки, що вони „могли б відбутися або ж ні”. Ми беремо на себе відповідальність у виборі між добром і злом, між мораллю і аморальністю. „...реальна свобода постає як свобода дій, обмежена діючими закономірностями природи та соціуму: коли ми обережно та з внутрішньою зібраністю пристосуємо закони до наших бажань, то саме тоді можемо нарешті дізнатися, що означають поняття „емансипований” та „вільний”, оскільки людина залишається залежною та невільною, доки вона не знає, як перетворювати закономірні умови своїх дій на практично-безумовні закони” [22, с. 100].

Чи можливо людині в цьому сенсі бути вільною? Воля як свобода ставить людину у залежність від моралі, загальнолюдських чеснот. Воля в активній несвободі залежністю від певних ідеологічних позицій обмежує свободу інших людей в суспільстві. Адже вона спирається на свободу тільки в певній ідеологічній заданості.

Політична діяльність є перетворюючою [7, с. 144]. Плануючи і втілюючи певні політичні дії, її суб'єкти прагнуть змінити обставини суспільного життя. Будь-яка людська діяльність є результатом свідомого, цілеспрямованого волевиявлення. У політичній же діяльності люди керуються, перш за все, певними поглядами, концепціями; політичні актори прагнуть захистити, втілити в життя певний принцип, ідею, завдяки яким стає можливим задоволення безпосередніх потреб. Як форма усвідомлення групових, класових інтересів та засобів їх задоволення, політична свідомість визначає організацією і здійснення політичної діяльності, головні форми якої зумовлюються, зрештою, боротьбою за владу чи за вплив на неї. Активна роль свідомості у політичній діяльності полягає в тому, що ідеї, ідеали, цінності спонукають людей до практичних дій [7, с. 144]. Коли ж суб'єкт політики є носієм віри у всемогутність волі, він проявляє сліпоту щодо природної і духовної межі волі. Духовна межа волі - сваволя, волюнтаризм. З позиції останнього націоналізм ОУН розглядав світ як майстерню, де воля нації - працівник.

Вже після Другої світової війни, аналізуючи уроки діяльності ОУН, Л. Ребет у статті „Шлях згуби” писав, що „людина - це абсолютна цінність, це достатність сама по собі... Вона у жодному разі не може бути тільки предметом політичного життя” [23, с. 132]. Раніше в статті

„У пошуках справжньої людини” С. Ленкавський вживає поняття „справжня людина”, „справжність” людини. На думку цього ідеолога ОУН, це адекватність її або близька схожість з постулатами рецепти, попередньо встановленої творцями філософських, етичних, релігійних, навіть політичних доктрин, або з проникаючим смаком даної доби [5, с. 527]. Для українського організованого націоналізму „справжня людина” - це та, для якої своєрідним „вірую” були „10 заповідей” українського націоналізму - „Декалог”. Згідно з ним, вимагалось жити відповідно до настанов: 1) здобудеш Українську державу або згинеш в боротьбі за неї; 2) не дозволиш нікому плямити ні слави, ні честі своєї нації; 3) пам'ятай про великі дні наших визвольних змагань; 4) будь гордий з того, що ти є спадкоємцем боротьби за славу Володимирового тризуба; 5) пімсти смерть великих лицарів; 6) про справу не говори з тим, з ким можна, а з тим, з ким треба; 7) не заважаєшся виконати найнебезпечнішого чину, якщо цього вимагатиме добро справи; 8) ненавистю і безоглядною боротьбою прийматимеш ворогів твоєї нації; 9) ні просьби, ні грозьби, ні тортури, ані смерть не приневолять тебе виявити тайни; 10) змагатимеш до поширення сили, справи, багатства й простору української держави [24, с. 454].

В „Ідеологічних основах організації українських націоналістів” підкреслювалося, що ідею духовності ОУН не буде пов'язувати механічно і насильно [5, с. 482]. Разом з тим, в документах підкреслювалося, що „ми (ОУН) ні в якому разі не можемо бути за необмежену свободу людини і одиниці. Ми скрізь там, де ця свобода може загрожувати здоровому розвитку народу і держави, повинні її саме в ім'я добра народу - обмежувати межі свободи громадян” [25, с. 26].

Філософська антропологія питання обмеження свободи пов'язує не з політичними примусами, а зі здатністю людини йти на самообмеження, співвідносячи себе зі світом. А. Швейцер зазначав, що коли людина мислить над загадковістю власного життя та іншими життями, що заповнюють світ, відчує благоговіння перед власним життям та перед будь-яким життям, що постає перед нею. Однак зважати на останнє - то не що інше, як змиритися. Що ж в такому разі буде з людською свободою? Справа в тому, що справжня смиренність забезпечує стійкість; людина у своїй підпорядкованості тому, що відбувається у світі, сягає внутрішньої свободи стосовно сил, які володіють зовнішніми проявами людського буття. Внутрішня свобода допомагає людині знайти силу, аби здолати будь-які труднощі і сягнути високої духовності, самозаглиблення, очищення, спокою, умиротворення. Будучи водночас істотою діяльною, людина вступає в духовні стосунки зі світом, проживаючи власне життя не для себе, а разом з усім життям, що її оточує, відчуваючи себе з ним єдиним цілим. Вона співучасниця життя і допомагає йому, як тільки може. Таке сприяння життю, його порятунку і збереженню людина відчуває як найглибше щастя, до якого вона може бути причетна [22, с. 120 - 121]. В цьому проявляється універсальність людини, оскільки вона є мірилом її

свободи.

Заперечуючи свободу особистості, український організований націоналізм пропагував ідею реалізації державної ідеї на основі діяльності повноцінної „касти лучших”, під якою розумів „щось подібне до Ордену” [26, с. 7]. В документах ОУН підкреслювалося, що „маса в своєму діянні дає перевагу інстинктам перед розсудом...”, „...маса легко піддається сугестії і досить легко її можна скерувати в сурегований напрям. Масу треба опанувати, нею треба керувати” [27, с. 4].

Д. Донцов сформулював вимоги до провадження національно-державницької ідеї в життя. Вони такі: зміцнення волі нації до експансії, жадоба панувань і підкорення всього чужого, прагнення боротьби й усвідомлення її неминучості, виховання духу романтики, релігійно-містичний порив, ірраціоналізм, яким має бути проїнята національна ідея, формування ідеології непримиренності, фанатизму, бруталності, що беруть до уваги лише спільноти (нації), що дає національній ідеї вибухову силу в історії [25, с. 340].

В. Соловійов писав, що „ідея нації є не те, що вона сама думає про себе в часі, але те, що Бог думає про неї у вічності” [28, с. 220]. Якщо розуміти цю тезу буквально, то потрібно визнати, що прояв національної ідеї для звичайних смертних неможливий, тому що вони неминуче думають про себе в часі, а їхні пізнавальні здібності, на відміну від божественних, навряд чи пристосовані для адекватного розуміння такого предмета, як тотальність всесвітньої, або навіть національної історії [29, с. 46].

Сенс історії не зводиться лише до розвитку будь-якого суб’єкта історичної життєдіяльності. Він має охоплювати, як мінімум, чотири її параметри: 1) самопізнання чи самоідентифікацію суб’єкта історії, спрямовану на формування автентичного самоусвідомлення своєї неповторності; 2) розвиток тих своїх сильних сутнісних сил, що зумовлюють не тільки й не стільки соціальну типовість суб’єкта, скільки його нетиповість, унікальність; 3) пошук і вибір саме свого осередка в структурі масштабнішої цілісної історичної системи (суспільства, культури тощо), який, з одного боку, робить можливою ефективну реалізацію суб’єктом саме його здатностей, а з іншого - якомога повніше відповідає запитам означеної системи щодо даного суб’єкта; 4) сенс історії має охоплювати адекватну та повноцінну самореалізацію суб’єкта в історичному процесі [30, с. 144].

Філософське розуміння сенсу історії певним суб’єктом історичної життєдіяльності включає осягнення епох людства і різних історичних акторів як багатоманітне вираження єдиної сутності людства.

Принцип єдності людства, вселенськості не виключає націоналізму, який сенс свого існування в історії нації, всесвітньої історії вбачає в осягненні особливості національного духу, національної культури і розумінні, що все це дається народу Творцем [див. 31, с. 60 - 61]. Такий націоналізм є вченням про Любов (мається на увазі християнство). У

ньому вона не витісняється вченням про спасіння нації через національну ворожнечу, непримиренність, конфронтаційність.

Філософія українських організованих націоналістів поклала в основу ідею про те, що існування нації не має обмежуватися якоюсь вищою силою. Цей світогляд ґрунтувався на розумінні руху у Всесвіті, характерному для класичної ньютонівської динаміки. Детермінованість певної системи (в цьому випадку - нації) характеризувалось однозначним причинно-наслідковим зв'язком. Звідси й впевненість, що розвиток світобудови є запрограмованим, тобто органічно пов'язаним з втіленням певного політичного проекту. Адже „немає ніяких перешкод до того, щоб людина діяла певним чином” [32, с. 23]. Бо, як свідчить історія, творення чи формування практично всіх сучасних націй відбувалось в умовах протистояння (конфронтації) з іншими націями. А національне відродження української нації теж починалося в політичних вимірах, а не з культурницької фази [33, с. 277].

А. Шопенгауер, а його світоглядні настанови були близькі українським організованим націоналістам, виступав проти визнання світу як історичного, а отже й проти історичного філософствування, оскільки кожний, хто вважає, що сутність світу можна пізнати історично, так само далекий від філософського пізнання світу, як небо від землі [32, с. 378]. А. Шопенгауер акцентував увагу на „світі як уявленні”. А він, на його думку, ні що інше, як саме людський, історичний світ, що виникає разом з людським індивідом і помирає разом з ним, на відміну від безсмертного й надіндивідуального світу природи (волі) [32, с. 79].

Об'єктивацією світової волі, за А. Шопенгауером, є воля людини, яка перебуває у прагненні, оскільки вона є її єдиною сутністю. Але прагнення не знає жодної остаточно досяжної мети, кінцевого задоволення. Вічне незадоволення Волі тимчасовими і проміжними досягненнями мети на шляху її безконечного прагнення породжує страждання; досягнення ж мети - задоволення, добробут, щастя. Людське щастя, за А. Шопенгауером, пронизане стражданнями у всіх його проявах, від яких немає іншого рятунку, окрім заперечення волі до життя, яке здійснюється через добровільну самовідмову, аскезу, придушення цієї волі й покликаних нею прагнень і, зрештою, її знищення. А це означає зняття „принципу індивідуалізації” [30, с. 79], самозречення в ім'я ідей, ідеалів, переконань тощо, а також інтересу.

ОУН виходила з того, що модерна українська нація може бути створена через мобілізацію етнографічної групи націоналістичною ідеологією, яка абсолютизує груповий національний інтерес. „Кожна, майже кожна нація, - писав В. Старосольський, - вважає себе ні чим, а безмежно поширеною родиною... Національне об'єднання поглинає людину. ...спілка се суспільство, в основі якого лежить „свідома” воля. Її джерелом є воля, яка стремить до означеної мети. Воля (в найширшому розумінні) се той чинник, який означену спільність людських одиниць перетворює ...в

суспільство” [див. 34, с. 31]. В найширшому розумінні воля в цьому випадку може розглядатися у вимірах політичної онтології – як основа можливості зміни політичного буття; у вимірах політичної антропології – як потреба, інтерес особи, групи у перетворюючій активності; у вимірах історіософії – як волюва домінанта в діях такого політичного актора, як нація на тлі певної історичної діяльності.

С. Ленкавський підкреслював, що український організований націоналізм не обмежує волю нації до влади хворобливими етичними сумнівами [5, с. 506]. ОУН визнає вплив ідей на історичний розвиток, а прихильників цієї позиції „примушує здійснити візію вимріяної майбутності” [5, с. 509]. З цього погляду проблема утвердження нації – це питання її зовнішнього устрою, усунення зовнішніх „перешкод, революційне руйнування перешкод” на шляху до державного статусу.

Ідеальне буття нації – основа її існування з позиції ОУН. З цієї позиції національна ідея в ідеальному бутті нації „повинна утверджуватись як абсолютний догмат, предмет віри”. Будь-яка віра має свій предмет.

Сучасна наука виходить з того, що предметом віри є гіпотетичні уявлення, образи, поняття, теорії. Дослідження цього феномена показують, що віра виникає у людини тоді, коли вона особисто зацікавлена в предметі віри, коли цей предмет викликає у неї емоційну і оціночну реакцію (найчастіше – позитивну). Людина вірить, передусім, у те, що відповідає її психологічним настановленням, переконанням, ідеалам. Теоретики українського організованого націоналізму наголошували, що предметом його віри є „безмежна віра в величність своєї нації” [2, с. 17], в її культурнотворчі сили, які дають їй право претендувати на самостійну державу [2, с. 59]. С. Ленкавський підкреслював, що потрібна глибока віра в національну ідею і в те, що ця ідея здатна впливати на життя нації, змінювати його [див. 5, с. 509].

На думку вчених, існує релігійна і безрелігійна віра [35, с. 16]. Вони розрізняються своїм предметом. Спільне у них те, що предметом і релігійної, і безрелігійної віри є гіпотетичні образи, які потребують перевірки. Але в безрелігійній вірі вони сприймаються як щось природне що включене в систему закономірностей матеріального світу, що має реальні причини, які можна виявити і вивчити. Предметом же релігійної віри є трансцендентне, надприродне, яке не підлягає законам зовнішнього світу, перебуває по той бік від нього і порушує його природний рух [35, с. 16]. Якщо безрелігійна віра становить основу світогляду певного суб'єкта, то, вочевидь, цей суб'єкт сприймає певну тезу віри як таку, що не потребує доказів. Джерело такої віри – в існуванні особливо значимої потреби зменшити невизначеність зовнішнього світу, відчуття негарантованості життя та його перспектив. Така віра зміцнює прагнення суб'єкта до діяльності задля досягнення відповідної мети. Така віра, як свідчить історія, спонукає до політичного радикалізму і проявлялась як політичний фанатизм.

Висновки

1. Націософія ОУН-УПА ґрунтувалась на засадах метафізичного ідеалізму, який абсолютизує значення в реальній дійсності ідей, духу, психічних елементів волі нації.

2. Націософію ОУН-УПА можна характеризувати за онтологічними, антропологічними, гносеологічними основами.

3. Націософію українського організованого націоналізму можна розглядати як спонукально-діяльнісну підвалину його діяльності.

4. Український організований націоналізм як носій певного світогляду, як суб'єкт політичного процесу заохочував здатність людини до самозабуття, розчинення себе в „етнічно своїх”, які у будь-який спосіб протистоятимуть всьому, що стоїть на заваді інтересів етнічної спільності.

Література:

1. **Бочковський О.** Вступ до націології // Генеза. - № 1/3 - 1995. - С. 112 - 127.

2. **Бойко Ю.** Шлях нації. - Париж - Київ - Львів, 1992.

3. **Дичковська Г.** Історіософські основи українського національно-визвольного руху 20 - 50-х років ХХ століття. Рук. дис. канд. ... філос. наук. - К., 1998. - 168с.

4. Філософія / Заг. ред. Кременя В. Г., Горлача М. І. - Харків, 2004.

5. **Ленкавський Ст.** Український націоналізм. Твори. Том 1. За ред. О. Сича. - Ів.-Франк., 2002.

6. **Русначенко А.** Розумом і серцем. Українська суспільно-політична думка 1940 - 1980. - К., 1999.

7. Філософія політики: Підручник (Авт.-упор.: Андрущенко В. П. (керівник) та інші. - К., 2003.

8. **Табачковський В. Г.** Розмаїття форм буття в філософії. Підручник. - К., 2002.

9. **Гелнер Е.** Нації і націоналізм // Націоналізм. Антологія / Упор. В. Лісовий, Проценко О. - К., 2000.

10. **Харахаш Б.** Націоналізм як філософська концепція і політичний принцип // Розбудова держави. - № 1. - 1998. - С. 54 - 61.

11. **Забужко О.** Філософія української ідеї та європейський контекст. - К., 1993.

12. **Хамітов Н.** Людина і народ: етноантропологія. В кн. Філософія: світ людини. Курс лекцій. В. Табачковський, М. Булатов та інші. - К., 2003.

13. **Степаненко І.** Духовність і життєва компетентність // Філософська думка. - № 6. - 2005. - С. 40 - 55.

14. **Шелер М.** Положение человека в космосе // Проблема человека в западной философии. - М., 1988.

15. **Табачковський В. Г.** Людина - Екзистенція - Історія . Цит. за: Філософія історії. Підручник. І. В. Бойченко. - К., 2000.

16. **Онiщенко І.** Етногенез в Україні (етнополітологічний аналіз). Монографія. - К., 1997.
17. **Сковорода Г.** Вдячний Еродій // Твори у 2-х томах. - К., 1994.
18. **Нерсисянц В.** История политических и правовых учений. - М., 2000.
19. **Коновалець Є.** Український націоналізм. Держ. архів СБУ. Спр. 372, т. 11.
20. Державний архів СБУ. Чому ми називаємо себе націоналістами. Спр. 372., т. 11.
21. **Чижевський Д.** Нариси історії філософії на Україні. - К., 1992.
22. **Табачковський В. Г.** Вивчення проблем духовності сьогодні: розрив традиції чи спадкоємність? // Актуальні проблеми духовності: Збірник наукових матеріалів. - Київ - Кривий Ріг, 1997.
23. **Панченко О.** Лев Ребет. Нація і держава: демократія і право. - Гадяч, 2003.
24. Десять заповідей українського націоналіста. „Декалог” // Ленкавський Ст. Український націоналізм. Т. 1. - Ів.-Фр., 2002.
25. Націократія як наша контрконцепція демократії і диктатури. Держ. архів СБУ. Спр. 372, т. 11.
26. **Донцов Д.** Дух нашої давнини. Дрогобич, 1991.
27. Виписка з Постанови з Конференції ОУН // Організаційний і політичний вишкіл, 1944. Держ. архів СБУ. - Спр. 372, т. 14.
28. **Соловьев С.** Соч. в 2-х т., т. 2. - М., 1989.
29. **Ящук Т.** Філософія історії: Курс лекцій. Навч. посібник. - К., 2004.
30. **Бойченко І. В.** Філософія історії. - К., 2002.
31. **Ильин И.** Основы христианской культуры. - Мгарь, 1993.
32. **Шопенгауер А.** Мир как воля и представление. - Т. 2. - М., 1993.
33. **Касьянов Г.** Теорії нації та націоналізму. - К., 1999.
34. Див.: **Старосольський В.** Теорія нації. - Відень. - 1992. Цит. за: Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополіт. аналіз). - К., 1998.
35. **Верейчук В. И.** Социология религии. - М., 2004.